

Ritva Halila

YHTEISKOKOUS ETENE - OAJ:N OPETUSALAN EETTISEN NEUVOTTELUKUNTA

Aika 5.6.2001 klo 14.30-17
Paikka Iso kokoustila, STM, Kirkkokatu 14, Helsinki
Osallistujat Martti Lindqvist, puheenjohtaja
OAJ: Hannele Niemi
Marjatta Kivimäki
Terho Pursiainen
Eeva Kuuskoski
Riitta Sarras
ETENE: Sinikka Lylys
Tarja Sipponen
Helena Kääriäinen
Vuokko Rauhala
Kaija Nojonen
Pekka Louhiala
Sirku Eho
Ritva Halila, pääsihteeri
Pilvi Hämäläinen, harjoittelija
STAKES: Matti Rimpelä

1 Kokouksen avaus

ETENE:n puheenjohtaja Martti Lindqvist avasi kokouksen ja toivotti OAJ:n eettisen neuvottelukunnan sekä myös paikalla olevat ETENE:n jäsenet lämpimästi tervetulleeksi yhteiskokoukseen.

Kokoukseen osallistujat esittäytyivät aluksi muulle kokousväelle.

2 OAJ:n opetusalan eettisen neuvottelukunnan synty ja tehtävät

Opetusneuvos Marjatta Kivimäki esitteli OAJ:n opetusalan eettisen neuvottelukunnan syntyä. Opettajien eettisten ohjeiden laadintaa vauhditti yhteiskunnassa ja koulussa ilmenevä normien purkautuminen 90-luvulla. Hyvin keskeisenä keskustelun aiheena opettajan työssä oli opettajan ja oppilaan välinen riippuvuussuhde, jossa eettiset ratkaisut ovat useimmiten opettajan harteilla. UNESCO antoi samoihin aikoihin ohjeet opetuslalle laadittavista eettisistä säännöksistä jäsenmaissa. Myös sanktioista sekä valitusmenettelystä eettisten

K:\DATA\TEKSTIT\RHAL\ETENE\Kok2001\ET-OAJpkf.doc

periaatteiden rikkomuksissa keskusteltiin. V. 1998 julkaistiin kirja ”Puheenvuoroja opettajan etiikasta”, joka jaettiin ETENE:n jäsenille. Kirjassa on asiantuntija-artikkeleiden lisäksi OAJ:n hyväksymät ”opettajat eettiset periaatteet” sekä niiden taustalla olevat eettiset arvot.

Opetusalan eettinen neuvottelukunta nimettiin v. 2000. Neuvottelukunta käsittelee opetukseen liittyviä eettisiä kysymyksiä periaatteelliselta kannalta. Sen lisäksi se tarvittaessa myös käsittelee ja ratkaisee luottamuksellisesti kiistakysymyksiä. Neuvottelukunnan jäsenet ovat vaitiolovelvollisia käsitellyistä asioista ja pöytäkirjat ovat salaisia.

3 ETENE:n synty ja tehtävät

ETENE:n puheenjohtaja Martti Lindqvist piti alustuksen ETENE:n toiminnasta ja sen perustasta. ETENE kirjattiin lakiin potilaan asemasta ja oikeuksista. Tarkemmin sen kokoonpanosta ja tehtävistä on säädetty asetuksella. ETENE käsittelee terveydenhuollossa esiintyviä eettisiä kysymyksiä periaatteelliselta kannalta lähinnä potilaan oikeuksien lähtökohdasta. ETENE toimii asiantuntijaelimenä, tiedon välittäjänä ja keskusteluforumina. ETENE ei käsittele yksittäisiä tapauksia. Sen toiminta on kaikin puolin julkista. Myös pöytäkirjat ovat julkisia. Vuoden 2000 pääteema oli ”Oikeudenmukaisuus ja ihmisarvo suomalaisessa terveydenhuollossa”. Siihen liittyvä julkaisu julkistettiin tammikuussa 2001. Vuoden 2001 pääteema on elämän loppuun liittyvät eettiset kysymykset.

4 Koulun, kasvatuksen ja terveystieteiden suhteesta

Opetusalan eettisen neuvottelukunnan puheenjohtaja Hannele Niemi pohti alustuspuheenvuorossaan opetusalan keskeisiä etiikkaan liittyviä asioita. Hän nosti esiin seuraavia kysymyksiä: Opetukseen ja kouluyhteisöön liittyvistä eettisistä haasteista hän mainitsi opettajan suhteen oppilaaseen, opettajan merkityksen kollegalleen sekä opettajan suhteen yhteiskuntaan. Hän kysyi, ovatko lapsi ja nuori nyky-yhteiskunnassa liian yksin, ja lokeroituvatko lapset myös omaan erilliseen alakulttuuriinsa. Hän kysyi myös, siirrämmekö vastuun pois aikuisilta lasten harteille ja itsenäistämme lapset liian varhain. Lapsella on tuen ja kannustuksen sekä aikuisen tarve, jonka koulu ja opettaja voivat hänelle parhaassa tapauksessa tarjota. Opettajien keskuudessa on pohdittu sitä, mikä vastuu ja velvollisuus lapsen kasvatuksesta on opettajalla, ja miten opettaja voi puuttua lapsen ja nuoren ongelmiin.

Hannele Niemi pohti myös, mikä on koulun ja koulutuksen merkitys nykykuorelle. Tässä on maakohtaisia eroja. Tutkimusten mukaan Suomessa kaverit ja sosiaalinen ympäristö on merkityksellisempi kuin joissain muissa maissa, joissa tiedon saantia painotetaan enemmän.

Opettajia on askarruttanut, maksavatko nuoret hyvinvointimme hintaa lisääntyvänä pahoinvointina. Vanhempien aika lapsilleen on vähentynyt esimerkiksi pidentyneiden työpäivien ja yhä stressaavampien työvaatimusten vuoksi. Koulupäivän ja koulutuksen pidennyksen ei pitäisi olla ratkaisu. On mietitty, lisäävätkö 90-luvulla tapahtuneet koulutuksen supistukset ja säästöt kustannuksia tulevaisuudessa. Päätöksenteossa lapset ja nuoret on usein jätetty huomiotta. Heidän näkemyksiään ei ole riittävästi kuultu.

5 Koululaisten hyvinvointi ja terveys 2000-luvun taitteessa

Professori Matti Rimpelä STAKES:ista esitteli tutkimustuloksiaan koululaisten hyvinvoinnista. Hän otti alustuksessaan lähtökohdaksi koulun lapsen työympäristönä. Lapset työskentelevät vuosia ergonomisesti huonoissa asennoissa, epäsopivilla huonekaluilla varustettuina huonosti ilmastoiduissa huoneissa –ylipäättään sellaisissa olosuhteissa, joissa kukaan aikuinen ei suostuisi työskentelemään. Lapsi joutuu myös vaihtamaan luokkaa ja hänen ohjaajansa vaihtuu lähes tunnin välein useiden vuosien ajan.

Koulua, koulussa työskentelevää henkilöstöä ja koulussa lapsesta tehtäviä asiakirjoja ei ole suojattu lainsäädännön avulla kuten terveydenhuollossa. Opettajan oppilaan kanssa viettämä aika on erittäin suuri, ja opettajan ammattitaidolla ja kyvyllä toimia lapsen kanssa on erityisen suuri merkitys. Sen sijaan erilaisten auttajien kyky auttaa lasta ongelmissa on vaikeaa palvelurakenteiden sirpaloitumisen vuoksi.

Ei ole näyttöä siitä, että perheet olisivat huonontuneet. Elinympäristö on muuttunut vaarallisemmaksi, ympärillämme on informaatiokaos, lapsella ei ole enää luonnollista liikkumisympäristöä. Valinnat ovat varhaistuneet. Jo ala-asteella pitäisi päättää mitä aikuisena tekee.

Palvelut eivät nykyisellään tue lapsiperheitä. Palvelujärjestelmä Suomessa on sirpaloitunut ja palvelut erillistyneet vierekkäisiksi putkiksi, minkä vuoksi perheet eivät saa tarvitsemaansa apua. Rahalliset investoinnit eivät välttämättä paranna palveluita.

Hajanaisessa järjestelmässä asetetaan perheille liikaa vaatimuksia. Ympäristön ja palveluiden puutteet näyttävät perheen ongelmilta, vaikka ne eivät sitä olisikaan.

Vuodesta 1840 lähtien vuoteen 1995 saakka jokainen uusi sukupolvi on elänyt tilastollisesti parempaa elämää kuin heitä edeltävä sukupolvi. Nyt tämä kehitys on pysähtynyt – jopa kääntynyt huonompaan suuntaan.

Lasten ja nuorten pahoinvointi on lisääntynyt, enemmistö lapsista voi hyvin, mutta 25-30 % entistä huonommin. Tutkimusta siitä, mistä tämä johtuu on vähän, ehdotuksia ja oletuksia paljon.

Koulut ovat lasten pitkäaikaisia työympäristöjä. Isot opetusryhmät eivät anna aikuisille mahdollisuutta keskittyä yksittäisten lasten ongelmiin. Kyläkouluja on lakkautettu paljon viimeisten vuosikymmenten aikana ja jättikouluja suunnitellaan rakennettavaksi. Tämä trendi ei liene lasten etu. On vain harvoja kouluja, joissa on sekä kuraattori, psykologi, terveydenhoitaja ja lääkäri käytettävissä. Harvoissa kouluissa tilastoidaan lasten poissaoloja.

Alustuksia seuranneessa keskustelussa pohdittiin lasten pahoinvoinnin syitä.

Aikuisten kykenemättömyydellä kuunnella lasta ja hänen tarpeitaan on vakavia seurauksia. Paljon myös riippuu aikuisen kyvystä antaa lapselle aikaa.

Aikuiskeskeisessä maailmassa perusteet asioille ovat myös aikuiskeskeisiä, ja lapsen tarpeet ja toiveet jäävät huomiotta. Pätkätyöt tuovat perheisiin epävarmuutta ja taloudellista ahdinkoa, joka heijastuu myös lasten hyvinvointiin. Myös lasten ja nuorten auttajat vaihtuvat näiden syiden vuoksi usein. Kiinnittyminen yhä uudelleen uuteen aikuiseen ja erokokemukset entisistä hoidon eri vaiheissa ovat raskaita asioita lapselle ilmeten mm. yksinäisyytenä ja turvattomuutena. Huomion kiinnittäminen

seurauksiin eikä syihin ei ratkaise ongelmia (esim. huumeiden ja päihteiden käyttö vs. masennus, turvattomuus ja oppimisvaikeudet).

Keskustelussa pohdittiin sitä, onko lapsen pahoinvointi aikuisille ja yhteiskunnalle riittävän hyvä haaste vai eräänlainen tekosyy, jota päivittelemään voidaan vetäytyä. Onko lapsen pahoinvointi aikuisen tekemää, pitäisikö aikuisten muuttua, jotta lapset voisivat paremmin? Lapset kypsyvät biologisesti varhemmin kuin muutama kymmenen vuotta sitten, mutta ei ole näytteitä että he kypsyisivät varhemmin henkisesti. Lapsi tarvitsee pitkään tukea ja turvaa, ja hänen pitäisi saada olla lapsi pitempään kuin nykyisin.

Lastenpsykiatrisessa hoidossa olevat lapset ovat jäävuoren huippu – paljon suurempi osa lapsista kuitenkin voi huonosti. Huonoa vointia pitäisi pystyä hoitamaan jo lapsen normaalissa elinympäristössä. Lastenpsykiatrialla ei ratkaista Suomen lasten pahoinvoinnin ongelmia. Vanhemmat tarvitsevat tukea ja apua, ja apu on saatava ajoissa perheille. Häiriöiden ennaltaehkäisy on tärkeää. Lasta pitäisi estää syrjäytymästä, masentumasta eikä hoitaa vasta lapsen oireillessa vaikeasti.

Hoidon, avun ja tuen jatkuvuus on tärkeää. Palvelujärjestelmän laadullinen ja myös määrällinen päivitys on tarpeen. Avun keskiöön pitäisi ottaa syyt (lasten ja nuorten masennus, oppimisvaikeudet) eikä niinkään seuraukset (huumeet ym.).

Nykypäivän lapset ja nuoret muodostavat tulevaisuuden maailman. Nykypäivän aikuisten tulevaisuus on nykynuorten varassa. Tasapainoinen, hyvä lapsuus ja lapsen hyvinvointi auttaa tasapainoiseen ja hyvään aikuisuuteen. Aikuisten tehtävä on rakentaa tulevaisuuden maailma lapsilleen.

6 Kokouksen päätös

Puheenjohtaja Martti Lindqvist kiitti osanottajia aktiivisesta keskustelusta ja päätti kokouksen toivottaen kokoukseen osallistujille aurinkoista kesää.

Martti Lindqvist
ETENE:n puheenjohtaja

Ritva Halila
ETENE:n pääsihteeri

JAKELU

ETENE:n jäsenet ja varajäsenet
OAJ:n opetusalan eettisen neuvottelukunnan jäsenet ja pääsihteeri
ETENE:n www-sivut